

VERSTINIŲ EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS AKTŲ IR KITŲ DOKUMENTŲ PAVADINIMŲ TIPAI

Europos Sąjungos teisės aktai ir kiti dokumentai pradėti versti į lietuvių kalbą nuo 1998 metų, kai Lietuva ėmė rengtis deryboms dėl narystės Europos Sąjungoje. Vertimų ypač padaugėjo nuo 2004-ųjų, Lietuvai tapus šios Sąjungos nare.

Briuselyje ir Liuksemburge įsikūrusiose Europos Sąjungos institucijose kasdien daug dokumentų verčiama į oficialiąsias Europos Sąjungos kalbas, dažniausiai – iš anglų, rečiau iš prancūzų, dar rečiau iš kitų kalbų.

Akivaizdu, kad Europos Sąjungos (toliau – ES) dokumentų kalba veikia administracinį stilių¹. Galima teigti, kad Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą prasidėjo „naujas lietuvių administracinės kalbos raidos etapas“ (Vladarskienė 2006: 47; dar žr. min. aut. 2005a: 111–112). Nors dar anksti kalbėti apie ilgesnes ES dokumentų vertimo tradicijas, bet tam tikrų polinkių vartoti vienas ar kitas konstrukcijas jau matyti.

Šis straipsnis – vienas pirmųjų bandymų panagrinėti pagrindinius gramatinius verstinių ES dokumentų pavadinimų sandaros tipus ir palyginti juos su lietuviškų dokumentų pavadinimais.

Lietuvoje dokumentų rengimą ir įforminimą, taip pat ir jų kalbos reikalavimus reglamentuoja keletas teisės aktų. Svarbiausi yra šie: Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymas (Žin., 1995, Nr. 41–991), Įstatymų ir kitų teisės aktų rengimo rekomendacijos (Žin., 2002, Nr. 50–1923), Dokumentų tvarkymo ir apskaitos taisyklės (Žin., 2002, Nr. 5–211; 2005, Nr. 132–4773), Dokumentų rengimo taisyklės (Žin., 2006, Nr. 60–2169)².

¹ Europos Sąjungos dokumentų kalbos daromą poveikį patiria ir kitos Europos kalbos (apie Švedijos ir kitų Šiaurės šalių kalbų situaciją žr. Lindgren 2001: 110–111).

² Išsamiau žr. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Kalbos konsultacijų banko įrašą „Raštvedybos taisyklės, dokumentų rengimas“ <http://www.vlkk.lt/lit/4380> (taip pat plg. Vladarskienė 2005: 79).

Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų dokumentų vertimą į nacionalines kalbas (taigi ir į lietuvių kalbą) iš dalies reglamentuoja *Bendrijos teisės aktų rengimo bendrasis praktinis vadovas (Joint Practical Guide)*, taip pat *Institucijų leidinių rengimo vadovas (Interinstitutional Style Guide)* ir kiti dokumentai. Europos Tarybos, Europos Komisijos ir kitų institucijų vertimų vadovai ar gairės pritaikyti specifinėms pačių institucijų reikmėms. Visi jie turi būti suderinti su minėtais teisės aktų rengimo vadovais. Vertimo kalbos taisyklumą reglamentuojančio dokumento – bendro visoms Europos Sąjungos institucijoms vertimo į lietuvių kalbą vadovo (vadinamojo *Interinstitutional Lithuanian Style Guide*) – iki šiol nėra.

Lietuviškų dokumentų pavadinimų vartoseną išsamiai aprašyta Prano Kniūkštos (2005: 142–165). Naujesni jų darymo polinkiai glaustai aptarti Rasuolės Vladarskienės. Pagal sandarą ji skiria tris pagrindinius dokumentų pavadinimų tipus: 1) junginiai su kilmininku, 2) konstrukcijos su prielinksniais, 3) konstrukcijos su bendratimi (Vladarskienė 2005: 80).

Verstinių ES dokumentų pavadinimų sandara kur kas įvairesnė. Be lietuvių kalbai būdingų minėtų trijų tipų, galima išskirti dar keletą: konstrukcijos su padalyviu, aprašomieji pavadinimai, konstrukcijos su šalutiniu pažyminio sakiniu ir konstrukcijos su veikiamuoju dalyviu.

Pavadinimo tipą dažniausiai lemia *Institucijų leidinių rengimo vadove* suformuluota nuostata: visų Europos Sąjungos kalbų vertimai turi būti palyginami. Daug dėmesio skiriama maketavimo dalykams. Reikalaujama, kad atitiktų originalo ir vertimo pavadinimo, pateikiamo antraštiniame dokumento puslapyje, eilučių skaičius, teksto šriftas, jo dydis ir t. t. Plg. anglišką, prancūzišką, lietuvišką ir kalbiškai mums ypač artimą latvišką Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos pavadinimą³:

**DIRECTIVE 2008/68/EC
OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL
of 24 September 2008
on the inland transport of dangerous goods**

**DIRECTIVE 2008/68/CE
DU PARLEMENT EUROPÉEN ET DU CONSEIL
du 24 septembre 2008
relative au transport intérieur des marchandises dangereuses**

³ Pavyzdžiai pateikti iš internetinės Europos Sąjungos teisės aktų bazės EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm>

EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA
2008/68/EB

2008 m. rugsėjo 24 d.
dėl pavojingų krovinių vežimo vidaus keliais

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTIVA
2008/68/EK

(2008. gada 24. septembris)
par bīstamo kravu iekšzemes pārvadājumiem

Dokumento (šiuo atveju direktyvos) sudarytojui, rūšiai ir numeriui užrašyti skirtos dvi pirmosios eilutės (rašoma didžiosiomis raidėmis), trečioje eilutėje mažosiomis raidėmis rašoma data⁴, ketvirtoje rašoma dokumento turinio nuoroda.

Rišliame tekste teisės aktų pavadinimų struktūra iš dalies keičiama – data keliama į pavadinimo pradžią. Todėl pavadinimas tampa toks:

2008 m. rugsėjo 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/68/EB dėl pavojingų krovinių vežimo vidaus keliais (būtų geriau, jei data eitų po dokumento sudarytojų: Europos Parlamento ir Tarybos 2008 m. rugsėjo 24 d. direktyva <...>).

Kaip jau minėta, pirmųjų trijų tipų pavadinimai vartojami ir verstiniuose dokumentuose, tik jų vartojimo dažnis kitoks nei Lietuvoje sudaromų. Verstinių pirmojo tipo (junginiai su kilmininku) ir trečiojo tipo (konstrukcijos su bendratimi) ES dokumentų pavadinimų yra nedaug. Antrasis tipas (konstrukcijos su prielinksniais) yra vienas iš dažniau vartojamų.

JUNGINIAI SU KILMININKU

Tai palyginti retas verstinių ES dokumentų pavadinimų sandaros tipas⁵. Šio tipo pavadinimų bene dažniausiai pasitaiko su daiktavardžiu *ataskaita*:

OLAF Priežiūros komiteto **veiklos ataskaita** (2005 m. gruodžio mėn. – 2007 m. gegužės mėn.); Europos vaistų agentūros 2008 finansinių metų **pajamų ir išlaidų ataskaita**; 19-oji metinė struktūrinių fondų **įgyvendinimo ataskaita** (2007 m.).

⁴ Lietuviškame variante datos vieta niekaip nesuderinama su lietuvių kalbos sintakse. Latviai gelbstisi datą rašydami skliaustuose.

⁵ Lietuvoje tai vienas iš pagrindinių dokumentų pavadinimų darymo būdų (Vladarskienė 2005: 80).

Junginiai su kilmininku dažniau vartojami trumposiose dokumentų pavadinimų formose, plg. visą pavadinimą ir skliaustuose nurodomą trumpąjį jo variantą:

2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (**Jūrų strategijos pagrindų direktyva**).

Trumpąsias formas patogų vartoti kitų dokumentų tekstuose, kai pakanka nurodyti sutrumpintą dokumento pavadinimą.

KONSTRUKCIJOS SU PRIELINKSNIAIS

Verstiniuose ES dokumentų pavadinimuose konstrukcijų su prielinksniu *dėl* yra daugiausia. Jos yra vienos iš tinkamiausių dokumento turiniui apibūdinti⁶:

2008 m. spalio 2 d. Komisijos **sprendimas dėl** Bendrijos 2008 m. finansinio įnašo bandomajam projektui, skirtam sveikatos srities darbuotojams; 2008 m. lapkričio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos **direktyva** 2008/96/EB **dėl** kelių infrastruktūros saugumo valdymo.

Konstrukcija su prielinksniu *apie* dažniau vartojama kartu su daiktavardžiu *ataskaita*:

Komisijos **ataskaita** Europos Parlamentui ir Tarybai **apie** linų ir kanapių sektorių; Komisijos **ataskaita** Tarybai ir Europos Parlamentui **apie** 2003 m. birželio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1177/2003 įgyvendinimą.

Tokios vartosenos normos klausimas yra probleminis ir vertas atskiro straipsnio. Čia pasakytina tik tai, kad iki šiol konstrukcija *ataskaita apie* nėra plačiau nagrinėta. Manoma, kad ši konstrukcija lietuvių kalboje yra nepageidautina. *Kanceliarinės kalbos patarimuose* trumpai pasakyta: nei su daiktavardžiu *ataskaita*, nei su veiksmažodžiu *atsiskaityti* prielinksnis *apie* netinka⁷. Iš oficialių-

⁶ Konstrukcijos su prielinksniu *dėl* labai dažnos ir Lietuvoje sudaromų dokumentų pavadinimuose (Vladarskienė 2005: 81; dar plg. Šukys 1998: 385).

⁷ Žr. <http://lkz.mch.mii.lt/Kanceliarinis>

jų norminamųjų šaltinių minėtinas tik Europos Sąjungos terminų žodynas EUROVOC, kuriame vartojama *ataskaita apie darbuotojus* (angl. *staff report*)⁸.

KONSTRUKCIJOS SU BENDRATIMI

Konstrukcijos su bendratimi, kaip ir kilmininko junginiai, verstiniuose ES dokumentų pavadinimuose yra retai vartojamos. Bendratis gali būti vartojama kartu su daiktavardžio galininku (*kvietimas pareikšti susidomėjimą*), kartais su bendraties konstrukcija (*rekomendacija įgalioti pradėti derybas*). Pvz.:

Komisijos **rekomendacija** Tarybai **įgalioti** Komisiją pradėti derybas su Serbija ir Juodkalnija dėl Stabilizacijos ir asociacijos susitarimo; Komisijos **rekomendacija** Tarybai **leisti** Komisijai pradėti derybas dėl Bendrijos dalyvavimo Tarptautinio dialogo mokesčių klausimais darbuose; **Kvietimas pareikšti** susidomėjimą siekiant tapti mokslinio rizikos vertinimo mokslinių komitetų konsultacinio padalinio nariu ir būti įtrauktam į ekspertų duomenų bazę; **Kvietimas teikti** paraiškas pagal programą ESPON 2013.

Šios konstrukcijos sudaro pavadinimo pagrindą, dažniausiai būna išplėstos kitais žodžių junginiais.

Verstinių ES teisės aktų ir kitų dokumentų pavadinimų sandara, kaip jau minėta, yra įvairesnė. Be pavadinimų, būdingų lietuvių administracinei kalbai, vartojama dar keletas jų tipų.

KONSTRUKCIJOS SU PADALYVIU

Pavadinimai, kuriuose vartojamos konstrukcijos su padalyviu, labai reti:

Tarybos **rekomendacija** Lenkijai **siekiant** ištaisyti perviršinio valstybės biudžeto deficito padėtį; Komisijos **rekomendacija** Tarybai **siekiant** įgalioti Komisiją vesti derybas su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis dėl susitarimo, kuriuo atnaujinama bendradarbiavimo programa aukštojo mokslo ir profesinio mokymo srityse.

Šio tipo pavadinimų nereikėtų platinti, padalyvio konstrukciją čia galima keisti prielinksnio *dėl* konstrukcija: *rekomendacija <...> dėl <...> padėties ištaisymo* (plg. angl. *Council Recommendation to Poland with a view to bring-*

⁸ Žr. http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.disph?l1=1&l2=2&l3=3&l4=4&a_term=117781

ing an end to the situation of an excessive government deficit). Taip pat galima formuluoti bendratimi: *rekomendacija* <...> **įgalioti Komisiją vesti derybas** <...> (plg. angl. *Recommendation from the Commission to the Council to authorise the Commission to negotiate with the United States of America an agreement renewing the co-operation programme in the field of higher education and vocational training*).

Kas kita tarptautiniai susitarimai, kur padalyvio išvengti nelabai įmanoma. Pvz.:

Europos bendrijos ir Baltarusijos Respublikos susitarimas **pasikeičiant laiškais** (plg. angl. *Agreement in the form of an Exchange of Letters between the European Community and the Republic of Belarus*).

APRAŠOMIEJI PAVADINIMAI

Aprašomuosius pavadinimus dažniausiai turi daugiau visuomenei skirti ES dokumentai. Tekste aprašomoji dalis paprastai rašoma kabutėse. Pvz.:

Žalioji knyga „Migracija ir judumas. ES švietimo sistemų uždaviniai ir galimybės“; baltoji knyga „Kartu sveikatos labui, 2008–2013 m. ES strateginis požiūris“; Komisijos komunikatas „Energijos vartojimo efektyvumas – pasiekti 20 % rodiklį“.

Pavadinimas antraštiniame dokumento puslapyje su kabutėmis nerašomas. Komunikatų, baltųjų, žaliųjų knygų pavadinimai kartais būna sudėtiniai, ir ne visada lengva nustatyti, kuri dokumento pavadinimo dalis laikytina aprašomąja, todėl keliant pavadinimus į rišlų tekstą kyla rašybos (o ykiu ir kaitymo) problemų. Plg.:

**COMMUNICATION FROM THE COMMISSION
TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN
ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF REGIONS
POLICY PLAN ON ASYLUM
AN INTEGRATED APPROACH TO PROTECTION ACROSS THE EU**

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS
EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR
SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI
PRIEGLOBSČIO POLITIKOS PLANAS
KOMPLEKSINIS POŽIŪRIS Į APSAUGĄ EUROPOS SĄJUNGOJE**

KONSTRUKCIJOS SU ŠALUTINIU PAŽYMINIO SAKINIU

Keletas pavyzdžių:

2008 m. rugsėjo 19 d. Komisijos **reglamentas** (EB) Nr. 924/2008, **kuriuo** nustatoma nekvotinio cukraus ir izogliukozės eksporto norma, taikoma iki 2008–2009 prekybos metų pabaigos; 2008 m. liepos 30 d. Komisijos **direktyva** 2008/82/EB, **kuria** iš dalies keičiamos Direktyvos 2008/38/EB nuostatos dėl pašarų, skirtų inkstų funkcijai palaikyti, esant lėtiniam inkstų nepakankamumui.

Jeigu tai būtų Lietuvoje sudaromų dokumentų, o ne verstinių ES teisės aktų pavadinimai, konstrukcijos su šalutiniu pažyminio sakiniu konkuruotų su kilmininko junginiais ir būtų taisomos: <...> *normos* <...> *nustatymo reglamentas*; <...> *dalinio* <...> *nuostatų keitimo direktyva*⁹. Pirmuoju atveju galėtų būti ir konstrukcija su prielinksniu *dėl: reglamentas dėl* <...> *normos* <...> *nustatymo*.

Deja, dėl čia jau minėtų maketavimo reikalavimų lietuvių kalboje įprastai kilmininku formuluojamos pavadinimo dalies Europos Sąjungos teisės aktų vertimuose negalima kelti į viso pavadinimo pradžią. Todėl verstinių dokumentų pavadinimų, formuluojamų su kilmininko junginiais, yra labai nedaug.

KONSTRUKCIJOS SU VEIKIAMUOJU DALYVIU

Šios sandaros pavadinimams verta skirti daugiau dėmesio. Pvz.:

2008 m. rugsėjo 29 d. Komisijos **reglamentas** (EB) Nr. 956/2008, iš dalies **keičiantis** Europos Parlamento ir Tarybos **reglamento** (EB) Nr. 999/2001, **nustatančio** tam tikrų užkrečiamųjų spongiforminių encefalopatijų prevencijos, kontrolės ir likvidavimo taisykles, IV priedą; 2008 m. rugpjūčio 27 d. Komisijos **direktyva** 2008/84/EB, **nustatanti** konkrečius maisto priedų, išskyrus dažiklius ir saldiklius, grynumo kriterijus.

⁹ Plg. analogišką Lietuvoje sudaromų teisės aktų pavadinimų sandarą: <...> *pakeitimo (ir papildymo) įstatymas* (pvz.: *Asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo įstatymo pakeitimo įstatymas* (Žin., 2008, Nr. 137-5368); *Valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 9 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymas* (Žin., 2008, Nr. 137-5386)).

Administraciniame stiliuje nustatyti personifikacijos vartojimo ribas labai sunku. Straipsnyje mėginama tik bendrais bruožais apibūdinti pagrindines personifikacijos plitimo šiame stiliuje priežastis ir išskelti galimus šio reiškinio padarinius lietuvių kalbos sistemai.

Personifikacija administraciniame (ir moksliniame) stiliuje nėra retenybė, plg.:

Visuotinio narių susirinkimo pirmininkas kiekvieną kartą sušaukus susirinkimą renkamas iš kredito unijos narių, o iki jo išrinkimo pirmininkauja stebėtojų tarybos pirmininkas, jeigu kitaip **nenumato** kredito unijos **įstatai** (Žin., 2008, Nr. 76-3003); Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus, direktoriaus pavaduotojų įgaliojimus **nustato** Nacionalinės teismų administracijos **nuostatai** (Žin., 2008, Nr. 87-3472); Subnuomos sutarčiai netaikomos **taisyklės, nustatančios** nuomininko pirmenybės teisę pratęsti nuomos sutartį naujam terminui (Žin., 2000, Nr. 74-2262).

Personifikacijos polinkis pastaraisiais metais oficialiojoje vartosenoje darosi vis akivaizdesnis. Greta lietuvių administraciniam stiliui įprastų metonimų – *įstatymas leidžia, draudžia, nustato; įstatymo nustatyta tvarka* ir kt. – vis daugiau randasi tokių pasakymų: *programa remia neįgaliuosius, priemonė teikia finansinę pagalbą, pasiviras šriftas žymi terminą, straipsnis kalba apie ekonomikos pokyčius* ir t. t. Apskritai, tinkamai vartojamas grynas, ypač specialusis (administracinis, mokslinis) stilius darosi retenybė. Apie tai ne kartą kalbėta mūsų stiliaus mokovų.

Pagrindinės dažnėjančio personifikavimo priežastys turbūt yra dvi: pirma, personifikacijos vartojimas visiškai nepaisant stiliaus reikalavimų, antra, anglų kalbos poveikis, labiausiai pasireiškiantis per teisinių ir mokslinių tekstų vertimus.

Personifikacijos plitimo ES teisės aktų vertimuose schema yra paprasta: nuo iš pirmo žvilgsnio tinkančio vartoti junginio **reglamentas, iš dalies keičiantis kitą reglamentą** (gramatiškai taisyklingo ir labiau metoniminio įsameninimo) pamažu pereinama prie metaforizuotos raiškos, būdingos grožinei literatūrai, kur meninis vaizdavimo būdas remiasi reikšmės perkėlimu (plačiau žr. Župerka 1983: 82; 1997: 64–65).

Toliau pateikiamoje lentelėje matyti ES teisės aktų pavadinimų vertimo į lietuvių kalbą (išlaikant originalo veikiamojo dalyvio formą) pavyzdžiai. Patogumo sumetimais angliški ir lietuviški pavadinimai sutrumpinti.

VEIKIAMOJO DALYVIO VARTOJIMAS ES TEISĖS AKTŲ
PAVADINIMUOSE (plg. anglų ir lietuvių k.)

Anglų k.	Lietuvių k.
<i>Decision establishing an inventory and a common nomenclature of ingredients <...></i>	<i>Sprendimas, sukuriantis <...> ingredientų inventorių ir bendrąją nomenklatūrą¹⁰</i>
<i>Decision authorising the placing on the market of Baobab dried fruit pulp <...></i>	<i>Sprendimas, leidžiantis tiekti rinkai džiovintą tikrojo baobabo vaisiaus minkštimą <...></i>
<i>Decision granting a Community guarantee <...></i>	<i>Sprendimas, suteikiantis <...> Bendrijos garantiją <...></i>
<i>Decision implementing Common Position <...></i>	<i>Sprendimas, įgyvendinantis Bendrąją poziciją <...></i>
<i>Directive simplifying procedures <...></i>	<i>Direktyva, supaprastinanti <...> taisykles</i>
<i>Directive adapting <...> to technical progress Council Directive <...></i>	<i>Direktyva, derinanti su technikos pažanga Tarybos direktyvą <...></i>
<i>Regulation declaring certain categories of aid <...></i>	<i>Reglamentas, skelbiantis tam tikrų rūšių pagalbą <...></i>
<i>Regulation apportioning <...> 5000 tonnes of short flax fibre and hemp fibre <...></i>	<i>Reglamentas, paskirstantis 5000 tonų trumpo linų pluošto ir kanapių pluošto <...></i>
<i>Regulation correcting <...> Decision</i>	<i>Reglamentas, pataisantis <...> sprendimą</i>
<i>Regulation laying down certain detailed rules <...></i>	<i>Reglamentas, nustatantis tam tikras išsamias <...> taisykles <...></i>
<i>Regulation establishing a prohibition of fishing for herring <...></i>	<i>Reglamentas, uždraudžiantis <...> žvejoti atlantines silkes <...></i>

Be lentelėje išvardytų pavadinimų¹¹, kaip kalbiškai ypač ydingi dar minėtini:

¹⁰ Kaip jau minėta, visi pavyzdžiai imti iš internetinės ES teisės aktų bazės EUR-Lex.

¹¹ Straipsnyje nesvarstomi vartojamų terminų tinkamumo ar netinkamumo klausimai.

direktyva, **išdėstanti aprašą**; reglamentas, **atidarantis kvotą ir nustatantis jos administravimą**; reglamentas, **sudarantis oro vežėjų sąrašą**; reglamentas, **įgyvendinantis** Sutarties 81 **straipsnį**; reglamentas, **skelbiantis konkursą**; reglamentas, **priimantis standartus**; reglamentas, **panaikinantis muitą**; sprendimas, **įspėjantis Graikiją**; sprendimas, **įsteigiantis komitetą**; sprendimas, **priimantis įsipareigojimą**; sprendimas, **patvirtinantis planus ir nustatantis finansinio įnašo dydį**; sprendimas, **priimantis agentūrų vadovų ir dokumentų žodyną**; susitarimas, **įsteigiantis asociaciją** ir t. t.

Šabloniškumas yra viena būdingiausių administracinio stiliaus ypatybių (žr. Župerka 1983: 106; 1997: 85; dar plg. Vladarskienė 2004: 26). Angliško dokumento pavadinimo, į kurį įeina veikiamojo dalyvio forma *amending*, vertimas iš *dalies keičiantis, keičianti* – pagal analogiją pritaikytas ir kitų dokumentų pavadinimų, kuriuose vartojamos veikiamojo dalyvio formos, vertimams ir paverstas šablonu. Veikiamojo dalyvio vartojimas vertimuose yra toks visuotinis, kad net tada, kai originale nėra veikiamosios formos, vis vien gali būti išversta veikiamuoju dalyviu, pvz.:

Sprendimas 2006/784/EB, **leidžiantis** naudoti tam tikrus kiaulių skerdenų klasifikavimo metodus Prancūzijoje (plg. angl. *Decision 2006/784/EC as regards the authorisation of a method for grading pig carcasses in France*).

EUR-Lex bazėje skelbiamų ES teisės aktų pavadinimų vertimo į lietuvių kalbą tyrimo rezultatai¹² parodė, kad daugumoje verstinių pavadinimų formuluotės iš *dalies keičiantis, keičianti* vartojamos apytikriai 11 000 kartų, formuluotės *kuriuo (kuria)* iš *dalies keičiamas (keičiama)* – tik apie 140 kartų¹³.

Galima manyti, kad mums būtina laikytis kuo artimesnio anglų kalbai vertimo būdo. Tačiau tai nėra tiesa: nė viena šalis nėra įpareigota kopijuoti svetimos kalbos struktūros. Eglės Mikučionienės teigimu¹⁴, anglų (ar prancūzų) veikiamosios rūšies dalyvis kitų Europos Sąjungos kalbų vertimuose nėra akiai kopijuojamas – verčiama stengiantis išlaikyti nacionalinės kalbos gramatikos modelį. Čekai ir slovakai išlaiko jiems būdingą struktūrą su šalutiniu pažyminio sakiniu (*kterou se mění; ktorou sa mení* – *kuriuo keičiamas*).

¹² Tirti ES teisės aktų pavadinimai EUR-Lex bazėje buvo skelbti 2005–2008 metais.

¹³ Daugumas pavadinimų ES teisės aktų vertimuose su šalutiniu sakiniu radosi gana vėlai – tik nuo 2008 metų.

¹⁴ Remiamasi E. Mikučionienės pranešimu „Kai kurie Europos Sąjungos reglamentų pavadinimų kalbinės raiškos ypatumai verčiant iš anglų kalbos į lietuvių kalbą“, skaitytu 2008 m. lapkričio 14 d. Vilniaus pedagoginio universiteto, Šiaulių universiteto ir Latvijos universiteto Latvių kalbos instituto surengtoje 16-ojoje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Tektas: lingvistika ir poetika“. Pranešimo tezės žr. <http://www.vpu.lt/index.php?2258529256>

Latviai taip pat vartoja pažyminio sakinį (*ar ko groza – kuriuo keičia*). Danų ir švedų kalbose vartojama konstrukcija su prielinksniu *om* (*apie, dėl*) ir veiksmažodiniu daiktavardžiu (*om ändring – apie keitimą; dėl keitimo*), ispanų kalboje – šalutinis pažyminio sakiny su sangražiniu veiksmažodžiu (pvz., *por el que se modifica – dėl kurio keičiasi*). Angliškiems ir prancūziškiems pavadinimams artimesni portugalų ir italų vertimo variantai – juose dažnai vartojamas šalutinis pažyminio sakiny, pradedamas jungiamojo žodžio *kuris* vardininku (*que altera – kuris keičia*).

Akivaizdu, kad verčiant į lietuvių kalbą ES dokumentų pavadinimus nevykusiai pritaikytas analogijos principas. Konstrukcijos su veikiamojo dalyvio forma ima pretenduoti į oficialų teisės akto rūšies įvardijimą. Tarkim, anglišką dokumento pavadinimą *Council Decision on the signing of the Amending Protocol to the Convention regarding the Regime of Navigation on the Danube of 18 August 1948 (Belgrade Convention)*, besąlygiškai laikantis besiformuojančio *amending* vertimo šablono, galima būtų versti taip: *Tarybos sprendimas dėl protokolo, iš dalies keičiančio 1948 m. rugpjūčio 18 d. Konvenciją dėl laivybos Dunojumi (Belgrado konvencija), pasirašymo*. Tačiau toks vertimo būdas yra ydingas. Tai matyti iš anglų kalbos junginio *Amending Protocol* rašybos (abi pirmosios raidės didžiosios), be to, galima palyginti keletą minėto sprendimo teksto sakinių: *The Preparatory Committee agreed on a final text of an **Amending Protocol** including the draft revised Belgrade Convention, on 6 June 2008; The procedure for the signature of the **Amending Protocol** is the first indent, first sentence of Article 300 (2) of the EC Treaty, which provides for a separate Council Decision concerning the signing of the **Amending Protocol** on behalf of the European Community*. Junginio *Amending Protocol* negalima versti vartojant veikiamąjį dalyvį. Vienintelis įmanomas jo vertimo variantas – *dalinio keitimo protokolas*. Pirmą pateikti sakiniai išversti taip: *2008 m. birželio 6 d. parengiamajame komitete susitarta dėl galutinio **dalinio keitimo protokolo** teksto, į kurį įtrauktas ir peržiūrėtos Belgrado konvencijos projektas; **Dalinio keitimo protokolo** pasirašymo procedūra nustatyta EB sutarties 300 straipsnio 2 dalies pirmos įtraukos pirmuoju sakiniu, kuriame numatyta, kad Europos bendrijos vardu pasirašant **dalinio keitimo protokolą** Taryba turi priimti atskirą sprendimą*.

Jei verstiniuose ES dokumentuose plstų *keičiantis* ar *keičiantysis* *protokolas* ir kiti į juos panašūs tokios gramatinės sandaros variantai, tai neigiamai veiktų visą lietuviškos terminijos sistemą.

Dažnai pavadinimai yra mišrios struktūros: veikiamojo dalyvio konstrukcijos gali būti sujungtos su prielinksninėmis (ar kitokiomis) konstrukcijo-

mis. Taip sudaromi lietuvių kalbai nei stilistiškai, nei gramatiškai neįmanomi dokumentų pavadinimai:

2005 m. vasario 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos **reglamentas** (EB) Nr. 396/2005 **dėl** didžiausių pesticidų likučių kiekių augalinės ir gyvūninės kilmės maiste ir pašaruose ar ant jų **ir** iš dalies **keičiantis** Tarybos direktyvą 91/414/EEB (plg. angl. **Regulation (EC) No 396/2005 of the European Parliament and of the Council of 23 February 2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin and amending Council Directive 91/414/EEC**);

2002 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos **reglamentas** (EB) Nr. 1592/2002 **dėl** bendrųjų taisyklių civilinės aviacijos srityje **ir įsteigiantis** Europos aviacijos saugos agentūrą (plg. angl. **Regulation (EC) No 1592/2002 of the European Parliament and of the Council of 15 July 2002 on common rules in the field of civil aviation and establishing a European Aviation Safety Agency**).

Šitaip išversti pavadinimai yra pažodinė originalo kopija, primenanti nevykusį kompiuterinį vertimą.

Remiantis kalbos analogija, bet gerai neišmanant kalbos sistemos, vos ne kiekvieną kalbos faktą galima įteisinti kaip normą. Vienas iš būdų neplatinti ydingos sandaros pavadinimų su veikiamuoju dalyviu – vartoti šalutinį pažyminio sakinį¹⁵. Tokia vartoseną būtų artimiausia originalui. Kitas kalbiškai įmanomas būdas – vartoti prielinksnio *dėl* konstrukciją su veiksmazodiniu daiktavardžiu, pvz., **reglamentas dėl dalinio keitimo**, taip verstinių dokumentų pavadinimai taptų panašesni į Lietuvoje sudaromus. Sprendimo pavadinimui teiktina ne tik prielinksnio *dėl* konstrukcija, bet ir bendratis, pvz.: **sprendimas dėl komiteto steigimo ir sprendimas steigti komitetą**.

IŠVADOS

1. Verstinių Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų dokumentų pavadinimų sandara labai priklauso nuo teksto maketavimo reikalavimų, kurie yra bendri visoms Europos Sąjungos šalims ir kurių turi laikytis visos ES tekstus verčiančios institucijos.

2. Pagrindiniai verstinių ES dokumentų pavadinimų sandaros tipai:

- junginiai su kilmininku,
- konstrukcijos su prielinksniais,

¹⁵ Pagrindiniai šalutinių pažyminio sakinių keitimo išskirtiniais pažyminais dėsniumai yra nurodyti J. Balkevičiaus (1963: 343–344), vėliau išplėtoti K. Župerkos (1995: 40–52).

- konstrukcijos su bendratimi,
- konstrukcijos su padalyviu,
- aprašomieji pavadinimai,
- konstrukcijos su šalutiniu pažyminio sakiniu,
- konstrukcijos su veikiamuoju dalyviu.

Dažniausi iš jų – konstrukcijos su prielinksniais ir konstrukcijos su veikiamuoju dalyviu. Rečiausiai verstiniuose pavadinimuose vartojami junginiai su kilmininku, konstrukcijos su bendratimi, konstrukcijos su padalyviu.

3. Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų verčiamų dokumentų pavadinimuose vartojamos konstrukcijos su veikiamuoju dalyviu yra ydingos ne tik lietuvių administracinio stiliaus, bet ir terminijos kūrimo bei jos savitumo išsaugojimo atžvilgiu. Šį polinkį reikia stabdyti, nes tai gali turėti neigiamų padarinių visai lietuvių kalbos sistemai.

ŠALTINIAI

EUR-Lex – internetinė Europos Sąjungos teisės aktų bazė <http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm>

EUROVOC – elektroninis Europos Sąjungos terminų žodynas <http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.main>

Internetinė Lietuvos Respublikos Seimo dokumentų bazė <http://www3.lrs.lt/dokpaieska>

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos Kalbos konsultacijų bankas <http://www.vlkk.lt/lit/konsultacijos>

LITERATŪRA

Balkevičius J. 1963: *Dabartinės lietuvių kalbos sintaksė*, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla.

Kanceliarinės kalbos patarimai. Sud. Pranas Kniūkšta. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, internetinis leidimas, 2007 (<http://lkz.mch.mii.lt/Kanceliarinis>).

Kniūkšta P. 2005: *Administracinė kalba ir jos vartoseną*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Lindgren B. 2001: Language Cultivation in Sweden with a Short Survey on other Nordic countries. – *Keelekorralduse konverents 18. ja 19. Novembril 1999*, Talinn: Eesti Keele Institut, 107–125.

Mikučionienė E. 2008: Kai kurie Europos Sąjungos reglamentų pavadinimų kalbinės raiškos ypatumai verčiant iš anglų kalbos į lietuvių kalbą. – *Pra-
nešimų tezės: 2008 m. lapkričio 14 d. Vilniaus pedagoginio universiteto, Šiaulių*

universiteto ir Latvijos universiteto Latvių kalbos instituto 16-oji tarptautinė mokslinė konferencija „Tekstas: lingvistika ir poetika“ (<http://www.vpu.lt/index.php?2258529256>).

Šukys J. 1998: *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartoseną ir normas*, Kaunas: Šviesa.

Vladas R. 2004: *Sintaksinių priemonių ypatybės valstybės dokumentų kalboje*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Vladas R. 2005: Dokumentų pavadinimų darymo polinkiai. – *Kalbos kultūra* 78, 79–89.

Vladas R. 2005a: Lietuvių administracinės kalbos pokyčiai. – *Žmogus ir žodis* 1, 110–113.

Vladas R. 2006: Keletas pastabų apie lietuvių administracinę kalbą. – *Kalbos kultūra* 79, 41–50.

Župerka K. 1983: *Lietuvių kalbos stilistika*, Vilnius: Mokslas.

Župerka K. 1995: *Kalbos priemonių konkurencija kaip lietuvių kalbos stilistikos objektas*, Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.

Župerka K. 1997: *Stilistika*, Šiauliai: Šiaulių universitetas.

Gauta 2008 10 07

TITLE STRUCTURE OF THE TRANSLATED EU LEGISLATION AND OTHER DOCUMENTS

S u m m a r y

The article is an attempt to analyse the main grammatical structures employed in translating the titles of EU legal acts and other documents into Lithuanian, to compare them with the titles of Lithuanian legal acts as well as to identify major tendencies in their translation.

The structure of the titles of translated EU documents is more diverse than the structure of Lithuanian legal acts. The title structure of European legislative acts is often determined by the layout requirements which are common to all EU Member States and which all institutions translating EU texts have to observe.

In the Lithuanian translations of EU documents the following major structural types of the titles have been identified: word combinations with the genitive case, prepositional, infinitival and gerundial constructions, descriptive titles, constructions with a subordinate attributive clause and constructions with an active participle. Prepositional and participial constructions are the most frequent (the preposition *dėl* prevails). The least frequent are infinitival and gerundial constructions.

The article focuses on an increasingly evident tendency to personification in the administrative style. Its distribution in the Lithuanian translations of EU legal acts tends to adopt the following pattern: grammatically correct and metonymic personifications in the titles, such as *reglamentas, iš dalies keičiantis kitą reglamentą* (*regulation amending another regulation*), shift towards entirely metaphorical expressions. The following constructions are linguistically completely unacceptable: *direktyva, išdėstanti aprašą* (*Directive setting out the schedule*); *reglamentas, įgyvendinantis straipsnį* (*Regulation implementing article*); *reglamentas, skelbiantis konkursą* (*Regulation opening a standing invitation*); *sprendimas, priimančias įsipareigojimą* (*Decision accepting an undertaking*); *susitarimas, įsteigiantis asociaciją* (*Agreement establishing an association*) etc.

Constructions containing active participles used in the titles of the EU legislation and other documents are inappropriate from the point of view of the Lithuanian administrative style, as well as from the standpoint of terminology creation and preservation of its national identity. This tendency ought to be interrupted since it could have negative impact on the entire system of the Lithuanian language.

LINA MURINIENĖ

Vilniaus pedagoginis universitetas

Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius

lina.muriniene@gmail.com